

אפי

אגודה ישראלית לפסיכומטריקה

אפריל 2006

ידיעון האגודה הישראלית לפסיכומטריקה

גיליון מס' 3

תוכן העניינים

1

2	דבר העורך
2	מהנעשה באגודה
4	הסמינר הפסיכומטרי השנתי 2006
4	תכניות לימוד בתחום המדידה וההערכה
5	הכינוסים הבאים בתחומי המדידה וההערכה
6	בחינות בגרות מתוקשבות בישראל
7	היחידה לתכנון, הערכה ומידע במינהל החינוך של עיריית ת"א - יפו
8	הידיעון: מבנה, תכנים, ועדה מייעצת

«אגודת הפסיכומטרים הישראלית»
נא לשלוח כתובת למערכת
2006

ברצוני לפתוח את הגיליון השלישי של ידיעון האגודה הישראלית לפסיכומטריקה בכמה מילים על תוכנו של הגיליון הנוכחי. בפתח הגיליון – סקירת חדשות האגודה ואחריה באות ארבע כתבות. הכתבה הראשונה עוסקת בסמינר הפסיכומטרי השנתי של המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, אשר הונחה השנה (2006) על ידי פרופ' דן קורץ מאוניברסיטת הרוורד. הכתבה השנייה סוקרת בקצרה שתי תכניות לימודים לתואר שני בתחום מדידה והערכה בשני מוסדות אקדמיים: אוניברסיטת תל-אביב ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב. חברי אגודה המעוניינים לדווח על תכניות לימודים נוספות מתחום המדידה וההערכה, מוזמנים לעשות כן בגיליונות הבאים. הכתבה השלישית בגיליון זה מתארת את שלבי הפיתוח וההפעלה של בחינת בגרות מתוקשבת בגאוגרפיה (כסנונית ראשונה של בחינות בגרות בנתיב העיוני) על ידי מטח בשנת הלימודים תשס"ה. הכתבה הרביעית והאחרונה מציגה את מטרותיה ואת פעולותיה של היחידה לתכנון, הערכה ומידע במינהל החינוך התרבות והספורט של עיריית תל אביב-יפו, בצירוף דוגמאות. כמו כן, כנהוג בגיליונות קודמים, מופיע מידע בנוגע לכינוסים בתחום המדידה וההערכה, העומדים להיערך בתקופה הקרובה.

הופעת גיליון שלישי כבר מסמנת היווצרות מסורת, ידיעון המופיע דרך שגרה אחת לכמה חודשים. המבנה של שלושת הגיליונות הראשונים דומה, אך אין בזה כדי ללמד על כוונה לקפוא על השמרים, הן בנוגע למבנה הגיליון והן בנוגע לתכנון. חברי האגודה מוזמנים להגיב על כל היבט של הידיעון ולתרום לגיליונות הבאים, כך שהידיעון אכן ימלא את מטרותו לשמש במה תקופתית להעברת מידע לא רק ממוסדות האגודה לחבריה אלא גם בין החברים לבין עצמם.

מהנעשה באגודה

שרה שפירא

לחברי האגודה הישראלית לפסיכומטריקה שלום רב,

הכינוס השנתי השני של אפי מאחורינו. מעודדים מן התגובות החיוביות הרבות שהגיעו אלינו, פנינו לתכנן את הכינוס הבא, וכבר הזמנו (שוב) מקום בבית ההארכה שבמשכנות שאננים לכינוס השנתי השלישי, שיתקיים ביום שני, י"ז בשבט תשס"ז, 5 בפברואר 2007.

באסיפת החברים שהתקיימה בסיומו של הכינוס האחרון אושר תקנון האגודה, ואנו נערכים לרישומה כחוק. עם סיום הליכי הרישום, פעילות האגודה ועלויות הכינוס המלאות (שעד עתה נתמכו בידי מרכז ארצי לבחינות ולהערכה) – ימומנו באמצעות דמי החבר שישלמו חברי האגודה.

על פי החלטת המועצה המייסדת, דמי החבר השנתיים יהיו 150 שקל (100 שקל לסטודנט). כמו כן, הוחלט שדמי החבר שייגבו בחודשים הקרובים, מיד עם סיום ההליכים החוקיים של רישום האגודה, יעניקו חברות באפי עד סוף שנת 2007.

החברות באפי תקנה בין היתר:

1. זכות להציג בכינוס השנתי של האגודה
2. הנחה בהרשמה לכינוס השנתי
3. מעורבות באגודה ובפעילותיה לקידום נושא הפסיכומטריקה בישראל (השתתפות בוועדות, זכות בחירה וכדומה)
4. קבלת ידיעון האגודה – מהגיליון הבא ואילך.

הסמינר הפסיכומטרי השנתי 2006

כרמל אורן, מרכז ארצי לבחינות ולהערכה

המרכז הארצי לבחינות ולהערכה מקיים מדי שנה בשנה, זה למעלה משני עשורים, סמינר פסיכומטרי שנמשך שלושה ימים. במסגרת זו מוזמנת אישיות מרכזית ובולטת בתחום המדידה וההערכה החינוכית בעולם, לתרום למשתתפי הסמינר מהידע והניסיון שלה בתחום.

השנה התקיים הסמינר ב- 16-18 בינואר. האורח שהנחה אותו היה פרופ' דניאל קורץ מאוניברסיטת הרוורד, שבארה"ב. נושא הסמינר היה "סוגיות במדידה הנובעות משימוש במבחנים לצורך אחריות דיווח (אחריותיות) (Testing & Accountability: Measurement Issues That Arise From Using Tests for Accountability). בסמינר הוצגו, הודגמו ונדונו הנושאים הבאים - כולם בהקשר של אחריות דיווח: התוצאות ההתנהגותיות של מבחנים, אינפלציה של ציוני מבחנים מכריעים (high stakes), תוקף המסקנות מציונים ומשיפור בציונים בתנאים מכריעים, בעיות בתיקוף, מודלים של אמידת שיפור, השלכות וכיוונים חדשים במדידה ובאחריות דיווח.

רבים מן הנושאים הנדונים הופכים אקטואליים יותר ויותר במציאות החינוכית הישראלית. אמנם הרקע להתפתחות הפסיכומטריקה של אחריות הדיווח הוא בעיקרו אמריקני, אך פער הזמן עד לעליית ארצה וגיוון של אופנות ותופעות תרבותיות רבות, לא כולן חיוביות, הולך ומצטמצם. מרכזיותן של ההערכה והמדידה בתהליך החינוכי בולט ביותר בדוח ועדת דוברת, וצעדים שננקטו, עוד טרם יישום עיקרי הדוח, קוראים ללימוד זהיר ומושכל של לקחי "סצנת" אחריות הדיווח האמריקנית. מדובר בעיקר בתוקף התוצאות של מערכות מבחנים על כל נגזרותיו, ובתוקף של מדידת שיפור ושל מדדי שיפור.

תכניות לימוד בתחום המדידה וההערכה

הלה ליפשיץ, מרכז ארצי לבחינות ולהערכה

כיום יש בישראל שני מסלולי לימוד עיקריים לתואר שני בתחום של מדידה והערכה: המגמה לשיטות מחקר, מדידה והערכה בחוג לתכנון לימודים והוראה בבית הספר לחינוך שבאוניברסיטת תל אביב, והמגמה להערכה ומדידה של מערכות חינוכיות במסגרת המסלול למינהל, חברה ומערכות חינוך במחלקה לחינוך, שבאוניברסיטת בן-גוריון בנגב. בשאר המוסדות האקדמיים מתנהלים קורסים בשיטות מחקר ובהערכה כחלק מתכנית הלימודים לתואר ראשון ושני בחינוך, בפסיכולוגיה ובמדעי ההתנהגות. אחדים מהם קורסי חובה. במספר מוסדות אקדמיים אמורות להיפתח תכניות לימודים והכשרה בתחום המדידה וההערכה. תכניות אלו נמצאות בשלבי אישור שונים. נסקור להלן את שני המסלולים לתואר שני:

1. המגמה לשיטות מחקר, מדידה והערכה, אוניברסיטת תל אביב

מטרות

1. הקניית ידע ופיתוח מומחיות בהיבטים המתודולוגיים של מחקר, מדידה והערכה.
2. הקניית כלים ומיומנויות שיסייעו בטיפול חשיבה ביקורתית ויצירה אינטלקטואלית בתחומי תוכן שונים במדעי החינוך.
3. הכשרת אנשי מחקר, מדידה והערכה להשתלבות בתחומים אלה במערכת החינוך.

תחומי התמחות:

- א. Student assessment – מדידה והערכה בכיתה
- ב. Program evaluation – הערכת תכניות לימודים ופרויקטים חינוכיים

שתי ההתמחויות כוללות: קורסים בשיטות מחקר, שיעורים מתחום ההתמחות הראשית, שיעור מתחום התמחות משנית, שני סמינריונים, ושיעורי בחירה להשלמת מכסת השעות. המסלול כולל עבודת גמר. התואר המוענק בסיום הלימודים: מוסמך בשיטות מחקר, מדידה והערכה.

2. המגמה להערכה ומדידה של מערכות חינוכיות, אוניברסיטת בן-גוריון

מטרות

1. הקניית כלים תאורטיים ויישומיים למדידה והערכה של פרויקטים, תכניות, מדיניות, תהליכי קבלת החלטות והישגים, הדרושים למנהלים ולמבצעים בכל רמות הארגון.
2. הכשרת הבוגרים לעסוק בהערכה ובמדידה של מערכות חינוכיות, בנושאים הכוללים סוגיות תיאורטיות ואתיות, כמו גם מעשיות, כגון תכנון הערכה, איסוף נתונים וניתוחם, מתן משוב, ותמיכה ביישום המלצות הערכה.
3. הכשרת חוקרים של תחומי הערכה ומטא-הערכה.

התכנית בנויה משלושה רובדי ידע:

- א. לימודי מעטפת, הכוללים בסיס בשיטות מחקר כמותי ואיכותי, פילוסופיה של המדע, תאוריות של הערכה ותורת המבחנים.
- ב. שילוב מיומנויות ומושאי הערכה, הכולל גישות שונות להערכה ואתיקה של הערכה.
- ג. התנסות ופרקטיקום, הכוללים ביצוע הערכה של תכניות ופרויקטים בעבודת שדה, המלווה בהנחיה של מעריכים מומחים.

התכנית מציעה מסלול מחקרי (עם תזה) ומסלול ללא תזה.

המידע לכתבה זו נלקח מן המקורות הבאים:

חוברת מידע למועמדים לקראת שנת הלימודים תשס"ז, אוניברסיטת תל-אביב
אתר בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל-אביב www.tau.ac.il/education
אתר בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בן-גוריון www.bgu.ac.il/educate

חברי אגודה המעוניינים לדווח על תכניות לימודים הנוגעות לתחום ההערכה והמדידה מוזמנים לעשות כן בגיליונות הבאים.

כינוסים מקצועיים בחודשים הבאים

IAEA

International Association for Educational Assessment
21-26 May 2006, Singapore
<http://www.iaea.info>

ITC

International Test Commission
6 - 8 July 2006 Brussels, Belgium
<http://www.intestcom.org>

IAAP

International Association of Applied Psychology

16-21 July 2006 Athens, Greece

<http://www.iaapsy.org>

AEA Europe

Association of Educational Assessment-Europe

9 - 11 November 2006 Naples, Italy

<http://www.aea-europe.net>

חברי האגודה מוזמנים להעביר לידיעון מידע בדבר כינוסים רלוונטיים הצפויים להתקיים בשנה הקרובה.

בחינות בגרות מתוקשבות בישראל

**מיכל שמש, חני שלטון, תהילה סנד, יעקב שורץ, ד"ר טלי פרוינד
המרכז לטכנולוגיה חינוכית (מטח)**

בשנת הלימודים תשנ"ט הוחל בפיתוח ובהפעלה של בחינות בגרות מתוקשבות בשורה של מקצועות לימוד בנתיב הטכנולוגי. בתשס"ה החליטה מנהלת אגף הבחינות במשרד החינוך, גב' רחלה שיפר, להרחיב את המהלך וליישמו בבחינה הנהוגה גם בנתיב העיוני וגם בנתיב הטכנולוגי. בעצה אחת עם המפמ"רית לגאוגרפיה, גב' דליה פניג, נבחר לצורך המהלך אחד מן השאלונים המרכיבים את בחינת הבגרות בגאוגרפיה ברמה של 5 יחידות לימוד. שאלון זה עוסק ב- "חבל ארץ שלא נלמד" (unseen). השאלון המתוקשב הופעל ב-38 בתי ספר (521 תלמידים), שניים מהם במגזר הערבי (12 תלמידים). שאלוני הבחינה פותחו במכון סאלד. התאמת השאלון לסביבה מתוקשבת נעשתה במטח. לצורך הפעלת הבחינות בבתי הספר, מרכז הבחינות של מטח פיתח שני כלים מתוקשבים המאפשרים לבתי הספר להיערך לקראת הבחינה: אתר אינטרנט (www.cet.ac.il/exams) ותוכנה לניהול בחינות. היערכות בתי הספר לקראת המהלך כוללת התאמה של תשתית התקשוב, השתתפות הצוות בהשתלמות מכינה והיערכות לוגיסטית. התלמידים מתכוננים לבחינה באמצעות תרגול והשתתפות בבחינת הדמיה, המדמה באופן מלא בחינה רשמית.

המהלך של בחינת הבגרות המתוקשבת בגאוגרפיה לווה במחקר הערכה שעשתה יחידת ההערכה של מט"ח. המחקר בדק את הישגי התלמידים שנבחנו באמצעות השאלון המתוקשב בהשוואה להישגיהם של תלמידים שנבחנו באמצעות שאלון "נייר ועיפרון". נוסף לכך, המחקר בדק את עמדותיהם של התלמידים, המורים לגאוגרפיה ורכזי המחשוב בבתי הספר שהשתתפו במהלך כלפי ההיבחות בסביבה מתוקשבת, כלפי היערכות לקראת הבחינה וכלפי התנהלותה בפועל. כמו כן נצפה מהלך הבחינה תוך התרחשותה.

ניתוח ראשוני הראה כי הישגי התלמידים שנבחנו באמצעות השאלון המתוקשב היו גבוהים מאלו של תלמידים שנבחנו באמצעות שאלון "נייר ועיפרון". ניתוח נוסף והשוואתי הראה כי פער זה אינו מובהק. התלמידים, המורים ורכזי המחשוב הביעו שביעות רצון כללית מההכנות לבחינה המתוקשבת. כמו כן, נרשמה שביעות רצון מן התמיכה הטכנית וממנשק הבחינה. אולם, הדעות היו חלוקות בנוגע למפות המתוקשבות. העמדות כלפי הוראה, למידה והערכה בסביבה מתוקשבת היו חיוביות בקרב המורים ומעורבות בקרב התלמידים.

אחדים מממצאי ההערכה מיושמים כבר בשנת הלימודים תשס"ו. יתר הממצאים יתרמו לשיפור בתכנית ובדרכי הפעלתה ויסייעו בהתוויית המדיניות העתידית של משרד החינוך בנוגע לבחינות בגרות מתוקשבות בגאוגרפיה ובמקצועות לימוד אחרים.

היחידה לתכנון, הערכה ומידע במינהל החינוך, התרבות והספורט של עיריית ת"א-יפו

ד"ר ריטה סבר, עיריית תל-אביב-יפו

מטרת העל של היחידה היא לקדם גיבוש מדיניות המבוססת על נתונים Evidence-based policy making ולהעמיק את הזיקה בין תכנון, הערכה והפקת לקחים בתהליכי קבלת החלטות במינהל וביחידותיו השונות. מדובר ביחידת מטָה המורכבת ממְנהלת ומצוות של שמונה עובדים. יחידה זו פועלת בשלושה תחומים עיקריים: מדידה והערכה, נתונים ומידע, ותכנון. נפרט להלן את פעולות היחידה בתחום ההערכה והמדידה.

בתחום זה נעשית פעילות ענפה לקידום תהליכים של קבלת החלטות המבוססות על נתונים, וזאת בשורה של דרכים, כגון סיוע לשימוש מושכל בנתונים חיצוניים, עריכת סקרים ואיסוף נתונים עצמאי, פיתוח חדשני של כלים ומדדים מגוונים לשם ביצוע מדידות על ידי היחידה עבור יחידות אחרות של המינהל או לתמיכה במדידות שהן יערכו בעצמן.

להלן שתי דוגמאות מן השנה האחרונה:

- א. פותחו מבדקים לאיתור תלמידים הנמצאים בסיכון לימודי בתחילת כיתה ז', כלומר צפוי שלא יפיקו תועלת מהלימודים בכיתה זו בשל העדר תשתית לימודית מספקת. פיתוח הכלים נעשה תוך מתן דגש על הרצף שבין בית הספר היסודי לבית הספר העל-יסודי, ביחד עם צוותים מקצועיים בשלושה מקצועות: עברית, אנגלית וחשבון. תקפותם ומהימנותם של הכלים נבדקו במבדק חלוץ שנעשה בסוף כיתה ו' תשס"ה (כ-600 תלמידים). פותחו מדדים (נוסחאות) להבחנה בין תלמידים שבסיכון לימודי גבוה, בסיכון או במיצוב תקני ומעלה, ונבדקה תקפותם בין היתר מול הערכות המורים. עם פתיחת שנת הלימודים תשס"ו הופעלו הכלים בכל כיתות ז' בעיר. הנתונים עובדו ביחידה, ולאחר בקרת איכות קפדנית הופקו הממצאים על מידת המוכנות של התלמידים הנכנסים לבתי הספר העל-יסודיים בעיר. הממצאים סופקו בחתכים שונים לפי צורכי המערכת. למשל, להנהלת המינהל – היקף התלמידים המגיעים למערכת העל-יסודית כשהם לא מוכנים במקצוע אחד או יותר; למחלקה לחינוך העל-יסודי – רשימות של התלמידים שאותו כמצויים בסיכון לימודי בכל אחד מבתי הספר העל-יסודיים, לצורך מתן סיוע מיידי; למחלקה לחינוך יסודי – משוב על שיעור בוגרי כיתה ו' שיצאו מכל בית ספר יסודי כשהם מוכנים להמשך הלימודים בכל אחד משלושת המקצועות.
- ב. נבנתה תבנית גנרית למיקוד תמציתי של ממצאי המיצ"ב. תבנית זו מאפשרת לרכז את מאות המדדים השונים על בסיס משותף ולנתח אותם בנקודת זמן נתונה או בהשוואת מדידות חוזרות – ברמה עירונית, ברמה מגזרית וברמה בית ספרית.

ידיעון האגודה הישראלית לפסיכומטריקה משמש במה תקופתית להעברת מידע ממוסדות האגודה לחבריה ובין החברים לבין עצמם. מופיעים בו נושאים מתחום המדידה וההערכה בישראל ובעולם. נוסף על העורך, הידיעון מונחה על ידי ועדה מייעצת מתוך חברי האגודה (רשימת חברי הוועדה נתונה להלן). הידיעון מתוכנן להופיע שלוש פעמים בשנה.

ידיעון האגודה מוקדש לנושאים הבאים:

1. מהנעשה באגודה: חדשות האגודה, דיווח ועדות האגודה, כינוס שנתי
2. קורסים אקדמיים, השתלמויות וכינוסים בנושאי מדידה והערכה
3. דיווחים קצרים על מחקרים בישראל*
4. דיווח על תוכנות, ספרים, מאמרים ואתרי אינטרנט
5. חדשות ועדכונים מהנעשה בתחום המדידה וההערכה בישראל ובעולם
6. דעות ותגובות

* ב"דיווח על מחקר" הכוונה היא לתקציר מורחב הכולל גם הנמקה לעריכת המחקר ותכניות/רעיונות לעתיד. ההיקף הרצוי: 200 מילים.

המעוניינים לשלוח דיווחים ומידע לידיעון יפנו אל העורך:

אבי אללוף, מרכז ארצי לבחינות ולהערכה
דוא"ל: avi@nite.org.il
פקס: 02-6759516
טלפון: 02-6759513

חברי הוועדה המייעצת:

ענת בן סימון, מרכז ארצי לבחינות ולהערכה
אייל גמליאל, המרכז האקדמי רופין
אסטלה מלמד, פיל"ת
יצחק פרידמן, מכון סאלד